

De Glazen Globeprijs, voor het beste jeugdboek rond een aardrijkskundig onderwerp, bestaat 25 jaar. Een kijkje achter de schermen van de jury, met persoonlijke observaties bij enkele prachtige boeken die het nét niet haalden.

Van wéreldverhaal tot Glazen Globe: 25 jaar leesplezier

Het is 25 jaar geleden dat de eerste Glazen Globe werd uitgereikt. In 1978 won Geertje Gort met het boek *Geen weg terug*. Het juryrapport (nog te lezen op www.knag.nl) vermeldt: 'Het mooie van *Geen weg terug* is dat de schrijfster zonder partij te kiezen, de twee culturen tegen elkaar afweegt. De hoofdfiguur Suna neemt zelf beslissingen: als meisje binnen een door mannen gedomineerde gemeenschap zoekt Suna haar eigen weg'.

Met deze passage is de kern samengevat van wat de Glazen Globe-jury nu nog steeds beoogt: de actuele problematiek in de wereld voor jongeren invoelbaar maken door jeugdboeken over

'Sébas, 13 en meer een *gamer*, zit op vakantie uren ondergedompeld in het boek dat ik hem gaf'

het voetlicht te brengen die daar het best in slagen.

Lezen, lezen, lezen

De Glazen Globe is een tweemaaljaarlijkse prijs. Op vergaderingen worden de boeken onderling doorgegeven, besproken en becommentarieerd en tegen juni 2013 (en daarvoor 2011, 2009 enzovoorts) komen de beste boeken bovenrijven. In september wordt een winnaar gekozen en op de KNAG Onderwijsdag in december wordt ten over-

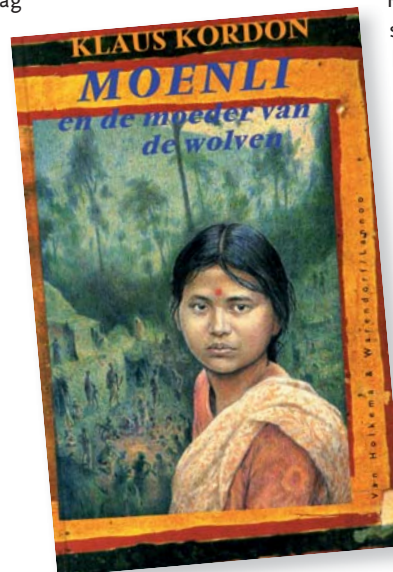
staan van een volle zaal aardrijkskundeludenten de prijs uitgereikt: een blauwe in Leerdam geblazen wereldbol met de inscriptie van de naam van de winnaar.

Vele honderden leesuren gaan daaraan vooraf. Ik gun iedere geograf de sensatie van een boek dat met je aan de haal gaat. Voor de uitreiking 2011 gebeurde me dat meermaals. Mijn beoordeling (signalement) voor *Ik ben in Rio* luidde

als volgt. 'Grandioos boek, dat je intens mee laat leven met straatjochie Samuel. Het boek is zeer geografisch: droogte in het noordoosten van Brazilië, armoede, migratie en het horrorscenario van de anonieme, vijandige, gevaarlijke grote stad. Prachtig zoals dat allemaal in woorden is omgezet. Het is zeker ook een boek voor volwassenen. Je moet goed kunnen lezen; met weinig woorden zegt Bauritius veel. Mooie opbouw ook, met vooral in het begin *flashbacks* die Samuels achtergrond schetsen.

Fraaie slothoofdstukken als Samuel hallucineert tijdens zijn lijmroes en nog net op tijd uit de ellende kruipt.'

In het signalement komt de allerbelangrijkste kwaliteit van een potentiële winnaar naar voren: het boek moet je betoveren en meevoeren naar een andere wereld. Voor volwassen juryleden

zal het niet anders zijn dan voor kinderen, al is er wel een belangrijk verschil. Jury's waarin kinderen zitten kiezen heel andere boeken dan die waar volwassenen de dienst uitmaken. Helma van Lierop, de enige hoogleraar

Een oogst van 14 winnende titels in 25 jaar

huisgenoten, klantjes in de klas en eigen kinderen of kleinkinderen. Kleinzoon Sébas, 13 jaar en meer een *gamer* dan een lezer, gaf ik in een gezamenlijke vakantie het boek *Ik ben in Rio*; hij dook er in en tot verbazing van zijn ouders was hij er uren in ondergedompeld.

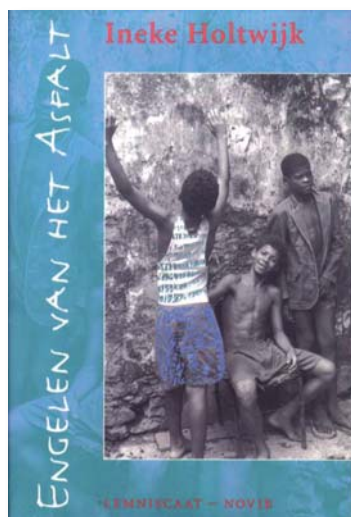
Waarom *Rio* afgelopen jaar niet heeft gewonnen? Soms heeft een boek gewoon pech. Een eerdere uitgave uit 1997 met destijds als

titel *Stad zonder tanden* heeft de jury toen niet bereikt. De uitgever bleef erin geloven en bracht in 2010 een herziene versie van het boek uit met de nieuwe titel *Ik ben in Rio*. Maar zo'n herziening kan niet meedingen.

Geschiedenis

Regelmatig wikt en weegt de jury of een jeugdroman niet eerder een

geschiedenis- dan een aardrijkskundeboek is. Zo moest

de jury *De hemel van Heivisj* voor de eindronde in 2011 terugtrekken omdat het weliswaar een goed uitgewerkte geografische context heeft, maar tóch een historische roman is. Het boek verdient het dubbel en dwars in de prijzen te vallen, maar als geografische jury moet je niet op de stoel van de jurycollega's histo-

rici van de Thea Beckmanprijs gaan zitten. Wat maakt *Heivisj* zo'n verpletterend goed boek? Het signalement luidde: 'Sublieme roman die je in

één adem uitleest. Alle superlatieven zijn bij deze roman op z'n plaats: spannend, invoelbaar, ontroerend, levens-

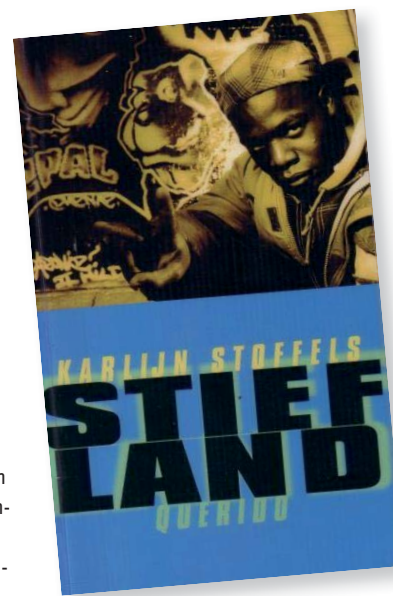
echt, schitterende taal, heldere topografie, belangrijk tijdsbeeld [...] kortom grote klasse. Staat voor mij in de top-3. Wél weer die telkens terugkerende vraag: verdient het niet eerder een

geschiedenisprijs?' Overigens: voor 2011 stond *Heivisj* óók op de *shortlist* van de Thea Beckmanprijs.

Maar met *Heivisj* is meer aan de hand. Ik kocht het voor m'n kleindochter Brynn, 13 jaar, met een nogal dringende aanbeveling het boek te lezen. 'Echt iets voor jou,' zei ik, 'want je lijkt op Muulke.' Muulke, letterlijk 'zoentje' is het hartveroverend

eerlijke meisje van de zus-

jes Boon, oftewel de 'zussenmachine', die bestaat uit de beschouwelijke Fing, flapuit Muulke en de kwetsbare Jes. Maar Brynn was niet verder gekomen dan bladzijde 10. Ze vond er niet veel aan. Mijn idee waarom ze afhaakte? Het boek begint traag. Misschien was ze ook te jong, want *Heivisj* is eigenlijk een *crossoverroman*: het zit tussen een jeugdboek en een boek voor volwassenen in. Bovendien: hoe herkenbaar is voor een

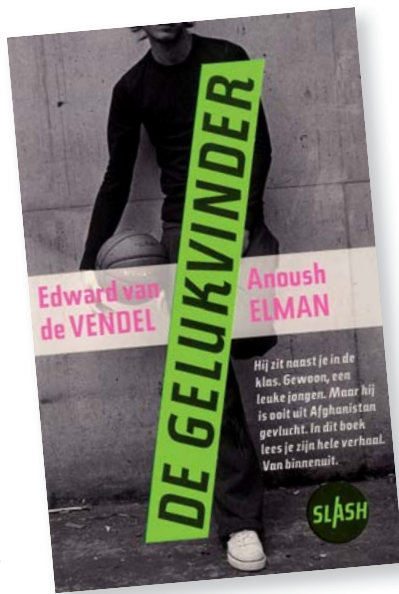

geflanst lijkt. Jurylid Ans van Kinderboekwinkel Kakelbont merkte toen op dat ik wel de neus kon ophalen voor de Stiltons, maar dat kinderen in haar winkel gek zijn op de bonte kakofonie van deze bestsellers. Jurylid Daphne werkt op de iPABO in Amsterdam en organiseerde in 2011 met haar studenten een cursus om het beste aardrijkskundige jeugdboek te kiezen. Frappante conclusie: haar studenten kozen net als de officiële Glazen Globe-jury het boek *De Flat van Fatima*.

Belangrijke antennes voor juryleden zijn

jong meisje uit de Randstad, al is het nog zo aandoenlijk geschetst, het Limburgs verleden eind jaren 30?

Prentenboeken

Jurylid Ursula van der Tak organiseert samen met het KNAG-bureau het verzamelen van de boeken. Een veelheid aan genres komt binnen: jeugdromans, informatieve achtergrondboeken, voorleesboeken, prentenboeken, atlanten, tentoonstellingsboeken, reisboeken, stripboeken. Ze kunnen allemaal in aanmerking komen voor de Glazen Globe. In de eindronde discussie van 2009 ging het over de vraag: kennen we wellicht de prijs toe aan een prentenboek? Niet zomaar een prentenboek maar het gelauwerde *De aankomst*. Het signalement luidde: 'Kunstwerk.

Absoluut grote klasse om zo'n beeldverhaal te kunnen maken. Veel ontroerende tekeningen. Tegelijk ook een vervreemdend boek met goedaardige monsters en kwaadaardige monsters. Geen van ons juryleden is bij mijn weten ooit geëmigreerd, maar dit zijn vermoed ik de tekeningen van de angstige situaties die daarbij horen. Kan me voorstellen dat je met dit boek in onderwijs-situaties goed kunt oefenen in beeldinterpretatie: alléén zie je maar een beetje, met zijn allen zie je meer.'

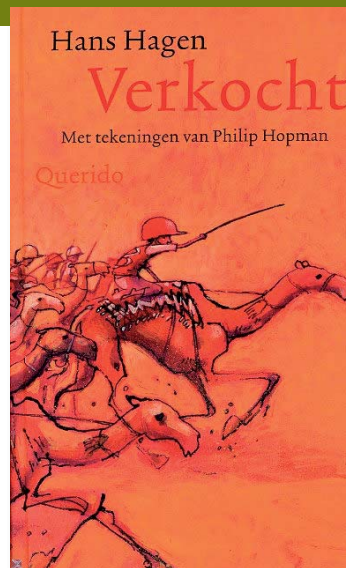
De jeugdroman, liefst in de buurt van waar gebeurde verhalen, is favoriet

In de praktijk is de jeugdroman, en het liefst fictie die dicht in de buurt komt van waar gebeurde verhalen, al 25 jaar het favoriete

genre van de Glazen Globe jury's. Recente voorbeelden: *De gelukvinder* (2009) en *Verkocht* (2007). De mengvorm informatief en beeldverhaal komt ook voor, zoals *Kofi, een koningskind* (1999). Maar geschreven romans worden het vaakst geprezen. Waarschijnlijk vanwege het ideaalbeeld binnen de educatieve traditie van het lezende kind dat helemaal opgaat in een hogere wereld. Deze tendens bestaat niet alleen bij de Glazen Globe maar ook bij de Grote Nationale Prijzen. Toen Bibi Dumon Tak in oktober 2012 de Gouden Griffel voor haar boek *Winterdieren* kreeg, riep ze strijdbaar op het tv-journaal dat er eindelijk een non-fictieboek had gewonnen.

Toch zit er iets oneigenlijks in deze rivaliteit, omdat je bij voorkeur romans met romans, prentenboeken met prentenboeken, en informatieve boeken met informatieve boeken vergelijkt. Daarom onderscheidt de jury van de Glazen Globe in de aanbevelingslijst drie genres: verhalen-de boeken en romans; informatieve/educatieve boeken, en prentenboeken en beeldverhalen. Voor de beoordeling voor deze laatste categorie, die specifieke beeldkennis vergt, vragen we kunstenaar en illustrator Yvonne Jagtenberg om deskundig advies.

Op de valreep voor de deadline van dit artikel werd de jury aangenaam verrast door een fenomenaal leuk kijkboek van Charlotte Dematons over ons land. *Nederland* bevat 28 vogelvlucht-tekeningen van de Nederlandse landschappen en al op de eerste plaat over de duinen raak je

haast niet uitgekeken. Staat bovenaan in de categorie 'Leuk en Leerzaam'. Met stip genoteerd voor de nominaties van de Glazen Globe van 2013 en onderwerp van een uitgebreid artikel over prentenboeken en aardrijkskunde op pagina 56 in deze *Geografie*. •

Meer lezen

Op www.knag.nl > Onderwijs > KNAG-activiteiten > De Glazen Globe staan de rubrieken Achtergronden, De geografische roman, Toetsingscriteria, Jury, Bekroonde boeken, Juryrapport 2011 en Aanbevolen boeken 2011. De jury legt er eer in zo kort en helder mogelijke schetsen van de geografische oogst van 2010 en 2011 te geven.

Op www.geografie.nl staan eerdere artikelen uit *Geografie* over jeugdliteratuur, waaronder besprekingen van prijswinnende boeken.

In dit artikel genoemde boeken:

- *Geen weg terug*, Geertje Gort. Leopold 1986.
- *Kofi een koningskind*, Liesbeth Ruben & Babette van Ogtrop. KIT-Publishers 2000.
- *Verkocht*, Hans Hagen & Philip Hopman. Querido 2007.
- *De Gelukvinder*, Edward van de Vendel & Anoush Elman. Querido 2008.
- *De flat van Fatima*, Janneke Schotveld. Van Holkema & Warendorf 2010.
- *De hemel van Heivisj*, Benny Lindelauf. Querido 2010.
- *Ik ben in Rio*, Ger Bauritius. Lemniscaat 2010.
- *Nederland*, Charlotte Dematons. Lemniscaat 2012.

